JAROMÍR HOŘEJŠÍ
ZNALEC VE ZNALECKÉM ÚSTAVU KPMG ČESKÁ REPUBLIKA

Zbožštěná činnost soudních znalců

V současné době probíhají diskuse o podobě nového zákona o znalcích. Ten původní, byť několikrát novelizován, pochází z roku 1967. Nejsem si jist, do jaké míry jde současný návrh zákona správným směrem a zda nejde o slepou uličku. Tato úvaha má však širší souvislost.

NÁZOR

Návrh zákona by šlo kritizovat z řady pohledů, zejména kvůli dalšímu navyšování požadavků na byrokracii, zásadní slabina celého materiálu se ale nachází již v prvním paragrafu. Pojem *„znalecká činnost"* totiž nemá žádné definiční ukotvení, které by jej zákonně rozlišilo. Čím se fakticky, kromě razítka, liší znalecká činnost od *„neznalecké"* činnosti? Je absolutizace a stupeň závaznosti použití závěrů znaleckých posudků v souladu s dalšími právními normami? Nemyslím si to.

Návyková absolutizace znaleckých posudků v naší společnosti se dostává do rozporu s právem a povinností soudců soudit a managementů rozhodovat. Znalecký posudek není ve své podstatě nic jiného než názor státně autorizované osoby. Z toho ovšem nijak neplyne, že takový názor je správný a že státem neautorizovaná osoba nemůže mít také dostatečně kvalifikovaný názor. Je na uživatelích, aby to rozlišili.

Nedávno se k této problematice vyjádřil také Ústavní soud. V Nálezu I ÚS 4457/12 mimo jiné konstatuje, že v rámci novodobého trestního procesu nepožívá znalecký posudek *a priori* větší důkazní síly než jiné důkazy a musí být podrobován prověrce. Soud dále konstatuje, že *„ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, bez dalšího důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou (popř. i právní) správnost soudního rozhodování na znalce"*. Ačkoli toto stanovisko bylo vyjádřeno v souvislosti s případem řešeným podle trestního práva, lze mít za to, že hlavní principy tohoto stanoviska jsou aplikovatelné i na jiné oblasti, v nichž se používají znalecké posudky, včetně sféry soukromoprávní.

Zamysleme se nad tím, zda celý systém soudního znalectví nepotřebuje zásadně reorganizovat, případně zrušit.

V hospodářské sféře existuje institut *„péče řádného hospodáře“*, který je kodifikován zejména občanským zákoníkem a zákonem o obchodních korporacích. Tento institut zahrnuje mimo jiné takové aspekty jednání, jako jsou pečlivost, dobrá víra, potřebné znalosti, rozumný předpoklad a informované jednání a některé další. Pojem péče řádného hospodáře je důležitý zejména pro jednání statutárních orgánů obchodních korporací, které také, jako soudy, (se) musí rozhodovat v často složitých otázkách a v podmínkách nejistoty.

Lze ovšem vidět koncepční analogii mezi nároky na rozhodování soudců, vyjádřenými Ústavním soudem, a mezi nároky na rozhodování orgánů státní a veřejné správy a managementů firem. Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, případně rozhodovat o životě a majetku účastníků soudních řízení, a odpovědnost za taková rozhodnutí mají ti, kteří rozhodují, tedy soudci, management, orgány státní a veřejné správy (tedy ti, kteří jsou členy těchto orgánů), a nikoli znalci coby tvůrci znaleckých posudků, ačkoli praxe ukazuje, že za znalecké posudky se leckdo rád schovává. Nestačí pouze *„mít“* znalecký posudek a bez dalšího nekriticky převzít jeho závěry. Ten, kdo přijímá rozhodnutí, by měl k němu zaujmout vlastní stanovisko a na jeho základě rozhodnutí přijmout.

Stanovisko Ústavního soudu může mít ve svém dopadu zásadní význam na problematiku *„znalectví“*, která se tím více než významně relativizuje. Z uvedeného neplyne nepotřebnost odborných dobrozdání pro rozhodovací proces jakéhokoliv druhu, ale věcná nepotřebnost *„razítka“* jako takového. Současný stav je stále poplatný dávné historii sahající do předcházejícího společenského uspořádání, kdy znalecká činnost byla jednou z mála příležitostí pro nejlepší odborníky si alespoň trochu přivydělat k jinak nuzným příjmům.

Pokud soud(ce) potřebuje odborné stanovisko (znalecký posudek), potřebuje *„mít po ruce“* seznam subjektů, kterým může uložit povinnost takové stanovisko vypracovat. Stát si tak drží *„jemným násilím“* pohromadě skupinu subjektů pro plnění vlastních potřeb, kterou může mocensky za ekonomicky nepřijatelných podmínek ovládat. Tím, že existuje zásadní motivace znalců pracovat na smluvní bázi se soukromými klienty, jde o efektivní nástroj udržet institut znalců pohromadě.

◆◆◆

Zamysleme se nad tím, zda celý systém soudního znalectví nepotřebuje zásadně reorganizovat, případně zrušit. Už počátkem 90. let se o tom vedly diskuse. Kategorii znalců zcela zrušit, výchovu, vzdělávání a seznamy odborníků ponechat na odborných komorách, využívání těchto odborníků nechat na dobrovolné bázi, vypisovat výběrová řízení na vypracování odborných dobrozdání na základě tržních podmínek.

Celá dnešní situace tak může působit tragikomickým dojmem, kdy máme vedle sebe dvě pískoviště, přičemž účastníci jednoho z nich hrají na sebou samými vymezeném hřišti společensky nepotřebnou hru za nenulových nákladů. Budeme-li parodovat slova Jacquese Chiraca, ministerstvo spravedlnosti tak promeškává skvělou příležitost přispět ke snižování státního dluhu a naše společnost využívat své zdroje efektivněji a smysluplněji. ◆

Uvedené názory jsou osobním stanoviskem autora.

Nová ediční řada Wolters Kluwer

PRÁVO PRAKTICKY

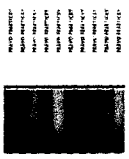

Katastr nemovitostí
Daniela Šustrová, Petr Borovička, Jaroslav Holý

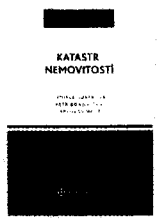

Právo imisí, právo cesty a další sousedské spory
Karel Svoboda

Průvodce uzavíráním smluv
Dana Ondrejová

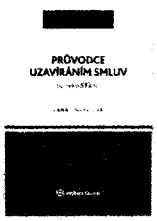

Závazky v oblasti výstavby a nové civilní právo
Alena Bányaiová

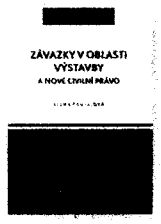

Objednávejte na www.wolterskluwer.cz/obchod

Publikace zařazujeme také do ASPI

Wolters Kluwer

Když si musíte být jistí